

Naturvetarnas yttrande avseende remiss *Forskningskvalitetsutvärdering i Sverige - FOKUS*

Inledande kommentarer

Naturvetarna välkomnar möjligheten att lämna synpunkter på Vetenskapsrådets (VR) förslag till ny modell för forskningsutvärdering. Svensk forskning ska hålla högsta möjliga kvalitet och en modell för kvalitetsgranskning måste därför mäta rätt saker på rätt sätt.

Naturvetarna är glada att VR föreslår att det nya utvärderingssystemet ska vara kvalitetsdrivande. Vi tror att det är betydelsefullt att kvalitetsutveckling är en explicit målsättning med systemet, om så än bara av symbolskäl.

Naturvetarna är varken starka förespråkare för eller motståndare till att forskningsresurser fördelas på basis av kvalitet. Å ena sidan tror vi att signalvärdet det sänder att knyta resurstilldelningen till prestation är så starkt att det skapar goda förutsättningar för prestationshöjningar. Å andra sidan håller vi det för lika troligt att vissa forskningsområdens förbättrade resultat då kommer att komma till stånd på andra områdens bekostnad. Detta är problematiskt: för att ett prestationsbaserat resursfördelningssystem ska upplevas legitimt är det en förutsättning att kvaliteten mäts på ett rättvisande sätt, och inga forskningsområden gynnas eller missgynnas systematiskt. Ett system som faktiskt skulle ha förmåga att omfatta och värdera alla enskilda, viktiga detaljer skulle sannolikt bli mycket stort och kostsamt att driva. Vi anser därför att ett kvalitetsbaserat resursfördelningssystem är en idé god i teorin men svår att omsätta i praktiken.

Naturvetarna kan vidare inte nog betona att, oavsett vad regeringen beslutar ifråga om resursfördelningen, så måste eventuella förändringar göras försiktigt och med utrymme för omprövning. Hur resursfördelningssystemet är utformat har nämligen mycket stor inverkan på beteendemönster i akademien, på lärosätets- såväl som individnivå.

Naturvetarnas synpunkter på valda delar av Vetenskapsrådets förslag

Modellen är för detaljerad. Att ha höga ambitioner är bra men Naturvetarna befarar att modellen som VR föreslår skulle kosta mer än den smakar. Systemet innehåller så många detaljer och förutsätter inblandning av så många aktörer från olika nivåer och organisationer att

det riskerar att bli såväl dyrt som svårt att överblicka och administrera. Vi är inte övertygade om att de potentiella vinsterna med detaljrikedom och spännvidd överväger förväntade kostnader och förväntat resultat. Att FOKUS dessutom är blott ett av många utvärderingssystem för högre utbildning och forskning i Sverige gör resultatet än mer komplicerat. Naturvetarna håller med om att olika verksamheter kräver olika system för att granskningen ska vara ändamålsenlig men beklagar att VR inte förslår samordning mellan systemen i delar som överlappar. Vi tycker exempelvis att det är motiverat att nivån på forskarutbildningen vägs in i bedömningen av forskningskvaliteten.

Naturvetarna uppmanar att "genomslag utanför akademien" ingår som

bedömningskomponent. Naturvetarna anser att samverkan och forskningens genomslagskraft bör vara givna mål för de flesta akademianställda forskare. Så är dessvärre inte alltid fallet idag och vi är därför glada att VR föreslår "genomslagskraft utanför akademien" som en egen bedömningskomponent i kvalitetsutvärderingssystemet. Vår förhoppning är att detta skapar incitament för lärosätena såväl som enskilda forskare att arbeta mer aktivt och strukturerat med att ta forskningen vidare. Naturvetarna efterlyser dock ytterligare tydliggörande av vad som menas med "genomslagskraft"; för att underlätta bedömargruppernas arbete och för att minska risken för godtycklighet.

Bedömningskomponenterna "kvalitetsutvecklande faktorer" och "genomslag utanför akademien" innefattar angelägna men, givet viktningen, för många faktorer. Naturvetarna välkomnar VRs breda anslag i hur komponenterna för kvalitetsutveckling och genomslag utanför akademien utformats. Många av faktorerna som föreslås är oerhört viktiga för kvaliteten och bör ingå i utvärderingssystemet. Vi befarar dock att de många och sinsemellan väldigt olika faktorerna kombinerat med den begränsade viktningen som föreslås för komponenterna gör att enskilda bedömningsfaktorer kommer att få endast symbolisk betydelse. Möjligen är detta inte ett avgörande problem och symbolvärdet nog för att lärosätena ska prioritera samverkan, utbildningsanknytning och jämställdhet. Naturvetarna tror dock att om meningen med komponenterna är att styra lärosätenas verksamheter i en särskild riktning så krävs renodling och att de blir lättare att applicera.

Naturvetarna tillstyrker VRs förslag till principer för sammansättning av

bedömarpanelerna. Svensk forskning bedrivs inte i ett nationellt vakuum utan initieras, genomförs och bedöms i en global kontext. Naturvetarna delar därför VRs slutsats att forskningsområdespanelerna företrädesvis bör bestå av internationella representanter med konstnärliga/vetenskapliga expertkunskaper. Lika rimligt tycker vi förslaget om att genomslagskraft och kvalitetsutveckling framförallt ska bedömas av personer med förståelse för nordisk och svensk kontext, är. Till skillnad från vetenskaplig/konstnärlig kvalitet (som per definition är gränslös) så har lokala förhållanden stor betydelse för förutsättningar för genomslagskraft och kvalitetsutveckling. För att bedömningen av dessa komponenter ska vara rimlig bör den ske med hänsyn till svensk och nordisk kontext.

Lärosätesledningarna bör kunna använda kvalitetsgranskningarna som underlag för att styra sina verksamheter. Naturvetarna har i flera sammanhang efterlyst tydligare och mer strategiskt ledarskap vid svenska universitet och högskolor. Att den föreslagna modellen enligt VR

ska kunna fungera som stöd i lärosättesledningarnas styrning och prioriteringar är därför mycket välkommet. Naturvetarna hoppas att en dylik användning både möjliggörs och uppmuntras politiskt.

Det är viktigt att även modellen följs upp och utvärderas kontinuerligt. Det finns alltid en risk för att en modell, hur genomtänkt den än är, resulterar i oväntade, oönskade effekter. Naturvetarna vill därför betona behovet av att även följa upp hur *modellen* för kvalitetsutvärdering fungerar.

Avslutande kommentarer

Vi vill avsluta med att erinra om att modellen för forskningsutvärderingen är blott ett medel. Naturvetarna anser att de primära målen med att utvärdera forskningskvalitet bör vara att 1) säkerställa kvaliteten i svensk forskning samt 2) att genom genererandet av kunskapsunderlag skapa förutsättningar för kvalitetsutveckling. VR:s förslag står knappast i konflikt med dessa mål men är modellen den bästa tänkbara?

Naturvetarnas erfarenhet är att det sällan är detaljerna i ett system som avgör hur bra det är – det viktiga är hur modellerna *fungerar och understödjer helheten*. Ur detta perspektiv är det problematiskt att de olika utvärderingssystem för högre utbildning och forskning som finns i Sverige idag tillåts existera i separata rör, utan inbördes kontaktytor. Vår ståndpunkt är att granskningarna *måste* förhålla sig och bygga på att högre utbildning och forskning hör ihop.

Slutligen vill vi betona att precis som forskningsfinansieringssystemet så måste även systemet för kvalitetsutvärdering utformas med utgångspunkt i att det både ska *användas av och påverkar människorna* i högskolan. För att den ska fungera i praktiken är det fullständigt centralt att modellen för granskning är begriplig och möjlig att överblicka, liksom att den upplevs som rimlig och legitim.

Med vänlig hälsning,
Naturvetarna

Helena Nicklasson
Förbundsdirektör

Sofie Andersson
Utredare